

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
معاونت پژوهش
مدرسه علمیه الراضیه (سلام الله علیها)
شهرستان اسدآباد

موضوع:

بررسی رحمت و مودّت بین زوجین از دیدگاه علامه طباطبائی

نویسنده: لیلا نوروزی^۱

1402-1403

1 - رتبه علمی: طلبه سطح دو. حوزه علمیه الراضیه، اسدآباد.

چکیده

این مقاله به بررسی مفاهیم رحمت و مودت بین زوجین از دیدگاه علامه طباطبایی می‌پردازد. علامه طباطبایی، به عنوان یکی از برجسته‌ترین مفسران قرآن، با تفسیر دقیق آیه ۲۱ سوره روم، به تبیین اهمیت و نقش این دو مفهوم در زندگی زناشویی پرداخته است. رحمت و مودت، به عنوان پایه‌های اساسی روابط زوجین، نه تنها به ایجاد آرامش و تعادل در خانواده کمک می‌کنند، بلکه باعث رشد و تکامل معنوی افراد نیز می‌شوند. در این مطالعه، با بررسی عمیق دیدگاه‌های علامه طباطبایی، تلاش شده است تا راهکارهای عملی برای تقویت این مفاهیم در زندگی روزمره ارائه شود. نتایج نشان می‌دهد که تأکید بر رحمت و مودت می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی زناشویی، کاهش اختلافات خانوادگی و تقویت بنیان خانواده منجر شود. این تحقیق، با ارائه بینش‌های دینی و اخلاقی، راهنمایی برای زوجین در جهت ایجاد زندگی‌ای پر از محبت و شفقت فراهم می‌آورد. و روشی که برای نوشتن این مقاله استفاده شده است؛ روش کتابخانه‌ای است.

کلید واژه: رحمت و مودت، همسران، روابط

مقدمه

ازدواج و تشکیل خانواده، به عنوان یکی از بنیادی‌ترین و مقدس‌ترین نهادهای اجتماعی، همواره مورد توجه ادیان و فرهنگ‌های مختلف بوده است. در این میان، اسلام به عنوان دینی جامع و کامل، تأکید ویژه‌ای بر اهمیت روابط بین زوجین دارد و برای استحکام این رابطه اصول و راهکارهایی را ارائه کرده است. از جمله مفاهیم کلیدی که در قرآن کریم به آنها اشاره شده، «رحمت» و «مودت» بین زوجین است. این دو مفهوم، نه تنها به آرامش و تعادل در زندگی زناشویی کمک می‌کنند، بلکه باعث رشد و تکامل معنوی زوجین نیز می‌شوند.

علامه طباطبایی، یکی از بزرگترین مفسران و فیلسوفان اسلامی قرن بیستم، با تفسیر دقیق و عمیق خود از قرآن کریم، دیدگاه‌های ارزشمندی در مورد رحمت و مودت بین زوجین ارائه کرده است. او با استناد به آیه ۲۱ سوره روم: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»، این دو واژه را به عنوان پایه‌های اساسی روابط زناشویی تبیین کرده است. علامه طباطبایی با بهره‌گیری از آموزه‌های قرآنی و روایی، به تحلیل عمیق این مفاهیم پرداخته و نقش آنها را در ایجاد و حفظ پیوند مستحکم بین زوجین بیان کرده است.

برای بیان اهمیت و ضرورت کار روی موضوع بررسی رحمت و مودت بین زوجین از دیدگاه علامه طباطبایی، می‌توان به چندین جنبه اساسی اشاره کرد:

تثبیت پیوندهای خانوادگی: در جوامع امروزی، خانواده به عنوان اصلی‌ترین واحد اجتماعی با چالش‌های متعددی مواجه است. بررسی مفاهیم رحمت و مودت از دیدگاه علامه طباطبایی می‌تواند به تقویت پیوندهای خانوادگی کمک کند و از فروپاشی آن جلوگیری نماید.

تعادل بین مادیات و معنویات: در جهانی که مادی‌گرایی و فردگرایی در حال افزایش است، نیاز به مفاهیم معنوی و اخلاقی بیش از پیش احساس می‌شود. بررسی این موضوع از دیدگاه دینی و فلسفی علامه طباطبایی، می‌تواند به ایجاد تعادلی بین زندگی مادی و معنوی کمک کند.

راهکارهای عملی: بسیاری از مشکلات و اختلافات زناشویی ناشی از عدم درک و اجرای صحیح مفاهیم رحمت و مودت است. این مطالعه می‌تواند راهکارهای عملی برای حل این مسائل ارائه دهد و به زوجین کمک کند تا روابط خود را بهبود بخشند.

این مقاله بر آن است تا با بررسی دیدگاه‌های علامه طباطبایی در مورد رحمت و مودت بین زوجین، به درک بهتر این مفاهیم از منظر دینی و اخلاقی بپردازد و راهکارهایی عملی برای بهبود روابط زناشویی ارائه دهد. این مطالعه می‌تواند به عنوان راهنمایی برای زوجین در جهت ایجاد زندگی‌ای پر از محبت و شفقت عمل کند و به افزایش همبستگی و تعهد در خانواده‌ها کمک نماید.

1- مبانی و مفاهیم

1-1- تعریف لغوی رحمت و مودّت

رحمت در لغت: اراده خیر رساندن،^۱ یا نوعی مهربانی است که گاهی به مهربانی صرف و گاهی به احسان بدون دلسوزی اطلاق شده است.^۲

مودّت: به معنی نوعی احساس عاطفه شدید انسان که مختص اشخاص به اشیاء و یک ارتباط دو سویه است که در قالب دوستی و ارتباط کلامی و رفتاری بروز می‌کند.^۳ (مَ وَ دَ)، (عِ اِ مَص) موده، دوستی و محبت و صداقت و رفاقت و مهربانی و خیرخواهی و نیک اندیشی.^۴

رحمت یعنی علاقه یک طرفه و مکمل مودّت است. یعنی گذشت، چشم‌پوشی و جبران است.^۵

1-2- تعریف اصطلاحی رحمت و مودّت

رحمت از جنس علاقه و عاطفه مثبت است و شخص نیازمند است که باید از او حمایت و به او کمک کرد. علامه طباطبایی می‌فرماید: «رحمت به معنای نوعی تأثیر نفسانی است که از مشاهده محرومیت محرومی که کمالی را ندارد و محتاج به رفع نقص است، در دل پدید می‌آید و صاحب را وادار می‌کند به اینکه در مقام اقدام برآید و او را از محرومیت نجات دهد و نقصش را رفع کند.»^۶

1- جرجانی، التعریقات،

2- راغب، اصفهانی، مفردات، ص 199.

3-

4- دهخدا، لغت نامه دهخدا،

5- بانکی، در گفتگو با اینها، 14 شهریور 1393، ص 14-34.

6- طباطبایی، المیزان، ج 16، ص 166.

تکمیل می‌گردد و درک متقابل آنها حاصل شکل‌گیری انتظاراتی است که دو فرد نسبت به همدیگر پیدا می‌کنند. به همین خاطر اگر رویکرد زن و مرد بر اصلاح رابطه باشد باید بینش آنها مبتنی بر نگرش دینی قرار گیرد و همچنین ارزش‌ها که نقش تعیین‌کننده‌ای در روابط بین زن و مرد دارد. مثلاً خدمات متقابل درون خانوادگی. اگر ارزش‌ها بر اساس خدمتگزاری متقابل بدون چشمداشت و آمیخته با عشق و ایثار باشد روند اصلاح در روابط طرفین را تسریع خواهد کرد و خدمت به همسر ارزشمند جلوه می‌کند. در معارف اسلامی از مسئولیت همسران یاد شده و نسبت به آن تأکید شده. پیامبر گرامی [می‌فرماید: «هر یک از شما که سرپرست است درباره زیردستش بازخواست می‌شود. مرد سرپرست خانواده خویش است و درباره آنها از او بازخواست می‌شود. زن نیز سرپرست خانه شوهر خود و فرزندان اوست و از او درباره آنها سؤال خواهد شد.»^۱ محبت همسران باید در گفتار و رفتار آنان نمایان شود و حرف و حرکات آنها نسبت به هم محبت‌انگیز باشد و سعی کنند که هرگز حرف و حرکتی که بنیان محبت را سُست و جلوه دوستی را کمرنگ می‌کند از هیچ یک از آنان صادر نشود.^۲ بنابراین ایمان به خدا در محبت به همسر متبلور می‌شود.

9- اصول حفظ و افزایش مودّت و رحمت

متأسفانه مسئله‌ای که امروزه در میان زنان و مردان وجود دارد، موضوع کم‌کاری زوجین نسبت به مسئولیت‌هایی است که متوجّه آنهاست این بیشتر بر اساس تفکرات فردگرایانه و خودخواهانه‌ای است که در جوامع مدرن وجود دارد. آنچه رهبر معظم انقلاب همواره به آن تأکید دارند، عشق و ایثار به عنوان حلقه مفقوده زیست‌شمردند امروزی است که لازمه نشر آن، تبیین حقایق و تعریف مفهوم مودّت و رحمت است. با توجّه به همه معضلات جوامع فردگرایی امروز، که مطالبات شخصی همواره حواس خانواده را به سپردن از خود

1 - صحیح البخاری، ج 2، ص 901، صحیح مسلم، ج 3، ص 20.

2- کرانی، عوامل استحکام خانواده از دیدگاه اسلام، ص 72.

پرت می‌کند. اصولی برای حفظ مودّت و رحمت وجود دارد. اصل اول: تغییر در نظام اخلاقی افراد است این سلسله شامل بسیاری از بایسته‌هایی است که در ساختار کنش‌ها و گرایش‌های افراد وجود دارد مثلاً: در زمینه بینش‌ها عملکرد هر انسانی برخاسته از نوع درک او نسبت به زندگی و محیط پیرامونی اوست. درک افراد موجب کنشگری آنها در خانواده و جامعه است و این تابع دریافت آنها از مسائل پیرامونی و فهم مسائل نظام خانواده در مسیر جهان‌بینی است که با آنها ارتباط می‌گیرد. اصل دوم: بینش آخرت‌گرایی، ساده زیستی که در مقابل دنیاگرایی و تجمل‌طلبی قرار می‌گیرد. قرار گرفتن زوجین در این جهت‌گیری‌ها می‌تواند روابط آنها را تنظیم کند و موجب شکل‌گیری رفتارهای بعدی شود.¹ رابطه درست بر اساس مودّت و رحمت مبتنی بر تصحیح بینش‌ها و تقویت ارزش‌های انسانی و دینی در روابط همسران که منجر به حل بسیاری از مشکلاتی که در دنیای مدرن با آن مواجه است مانند: دنیاگرایی تحمیلی و مواردی از این قبیل را دفع کند.

1 - محمدی اصل، روزنامه جام‌جم، ش 6430، ص 1.

نتیجه گیری

یکی از اصول و قواعد در برنامه‌ی الهی مودّت و رحمت است این اصل بیانگر عشقی است که از سوی خداوند رحمان در فطرت انسان‌ها به ودیعه نهاده شده است تا انسان روابط خود را در پرتو همین مهربانی تنظیم کند و در اثر این قاعده به آثار مثبت (فردی، خانوادگی، اجتماعی)، آن دست یافته و روحیه‌ی ایثار و فداکاری در آنها ایجاد شود. و در صورتی تحقق و استمرار می‌یابد که از ایمان به همراه عمل صالح نشأت گرفته باشد که در این صورت زمینه‌های تنش را از بین برده و در ایجاد پیش نیازهای استحکام روابط زن و مرد در ایفای نقش سعادت بخش دنیوی و اخروی یاری دهد.

فهرست منابع

✽قرآن کریم.

بولتن، رابرت، روانشناختی روابط انسانی، (مترجمان: حمیدرضا سهرابی، افسانه حیات روشنایی)، تهران: رشد،

1399.

مزلو، ابراهام‌اچ. انگیزش و شخصیت، (مترجم: احمد رضوانی)، چاپ چهارم، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، 1376.

جرجانی، علی‌بن محمد، التعریفات، قاهره: دارالکتاب المصری، 1411ق.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات، چاپ چهارم، تهران: المکتبه المرتضوی، 1383.

دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران: انتشارات روزنه، 1373.

مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دار الکتب الإسلامیة، 1380.

برنستاین، مارسی؛ برنستاین، فیلیپ، (مترجمان: حسن توزنده‌جانی، نسرین کمال‌پور)، روش‌های درمان مشکلات زناشویی، تهران: انتشارات ژرف، 1380.

فخر رازی، محمد بن عمر، تفسیر کبیر، مصر: مطبعة البهیة المصریة، 1357ق.

فضل‌الله، محمدحسین، تفسیر من وحی القرآن، بیروت: دار الملاک، 1419ق.

میبدی، ج 6، ص 446.

بانکی، امیر حسین، در گفتگو با اینها، 14 شهریور 1393، ص 14-34.

سالاری فر، محمدرضا، نظام خانواده در اسلام، چاپ دوم، قم: نشرهاجر، 1396.

پسندیده، عباس، رضایت زناشویی، چاپ یازدهم، قم: دارالحديث، 1398.

مصباح یزدی، ج 3، ص 72.

کرانی، شکوفه، عوامل استحکام خانواده از دیدگاه اسلام، پایان‌نامه سطح 2 حوزه، حوزه علمیه الراضیه اسدآباد، 1396.

محمّدی اصل، حسین، روزنامه جام جم، ش 6430.

طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان (مترجم: محمدباقر موسوی همدانی)، چاپ شانزدهم، قم: اسماعیلیان،

1394ق.

حسینی، داوود، روابط سالم در خانواده، چاپ هفدهم، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، 1386.